

Landets första dvärgrördrom sköts i Västmanland

Text Gunnar Lignell

Till dags dato kan Västmanland uppvisa fyra förstafynd i Sverige av fåglar. De spänner över en så pass lång tidsperiod som nästan 200 år. Det senaste fyndet gjordes 2014 – en prärietrana, och det äldsta fyndet, dvärgrördrom, skedde för nära 200 år sedan. Däremellan finns ett förstafynd av flodsångare år 1937 och av nunnestenskvätta år 1975.

Omständigheter kring fyndet av dvärgrördrom (*Ixobrychus minutus*)

I den förteckning över Västmanlands fåglar som finns på webben, har Thomas Pettersson på ett förtjänstfullt sätt sökt bringa klarhet i detta förstafynd. Det finns dock oklarheter som nog aldrig går att lösa kring detta gamla fynd, utan vi får nog nöja oss med det som Pettersson lyckats få fram.

Den första oklarheten kring fyndet rör året då fågeln sköts. Sven Nilsson anger i sin ”Skandinavisk fauna” utgiven 1835, att fågeln sköts för omkring 20 år sedan vid Västerås. Andra källor uppger några år före 1823 eller 1823. Årtalet kan således antas ligga kring 1815-1820. Tidpunkten på året är dock angiven till hösten och att fågeln sköts i samband med jakt på rapphöns. Om det var ett riktat skott mot dvärgrördrommen eller om den sköts tillsammans med rapphöns när dessa tryckte i högt gräs mellan albuskar framgår inte av Nilssons relatering. Fågeln överlämnades till professor Thunberg i Uppsala, men står inte

att finna vare sig i Uppsala universitets zoologiska museum eller i Naturhistoriska museet i Stockholm.

Det här var innan arseniken gjort sitt intåg bland konservatorer, varför fågeln säkerligen angripits av skadedjur i samlingarna.

Den andra oklarheten rör var i Västerås fyndet gjordes. Den som sköt fågeln var hovjägmästaren Johan Bogislaus von Greiff. Han var sedan 1813 överjägmästare i Uppland och bosatt i Finsta i nuvarande Norrtälje kommun. Men von Greiff har en klar anknytning till Västerås.

Han föddes på Gillberga gård i Dingtuna 1757, växte upp där och bildade familj där, men flyttade till Åbylund i Romfartuna år 1791. Familjen bor där till slutet av 1790-talet, men flyttar då därifrån, oklart vart. Kanske jagade von Greiff rapphöns vid Gillberga, eller vid Åbylund, eller kanske vid någon annan större gård i västeråstrakten.

Övriga fynd av dvärgrördrom i landet

Dvärgrördrom ses sällan i Sverige. Enligt Svenska fågellistan har arten noterats vid 13 tillfällen. Förutom första fyndet har fågeln setts ytterligare en gång i Västmanland, den 16 juni 1990, då en adult hane sågs vid Malmön utanför Köping. Det senaste fyndet är från Gårdby hamn på Öland den 23 juni 2007.

Hälften av fynden är gjorda på hösten, under månaderna september-november, två i maj och fem i juni månad. Förutom Västmanland har Öland och Gotland vardera två fynd. Fyndbilden är förväntad i tid för en tropikflyttare. Dvärgrördrommens undanskymda vanor gör att det är möjligt att den förbises i landet.

FOTO: ZSOMBOR KÁROLYI

Dvärgrördrommens utbredning i Europa

Dvärgrördrommen häckar på den europeiska kontinenten norrut till Baltikum och vidare österut. Spridda förekomster noteras i övriga Västeuropa ner på Iberiska halvön, Italien och Balkan. Närmaste häckningsområden är norra Tyskland och de baltiska länderna. Fågeln är en tropikflyttare och lämnar häckningsplatserna under tiden augusti-oktober och återvänder från övervintringen i april-maj.

Den europeiska populationen uppskattas till mellan 60 000-120 000 par. Under perioden 1970-1990 minskade beståndet rätt kraftigt. Trots att populationen var stabil, eller i vissa länder ökande, under perioden 1990-2000, har antalet par inte nått nivåerna innan nedgången. Största antalet häckande par anses finnas i Ryssland med kanske så många som 50 000 par. Ukraina, Rumänien, Ungern, Serbien och Montenegro liksom Turkiet har relativt stora bestånd. Minskningen i Turkiet är dock kraftig mellan 1990-2000. I Polen minskar beståndet och uppskattas till cirka 700 par. I Tyskland finns ungefär 100 par, medan beståndet i Litauen och Lettland uppskattas till som högst 30 par. Arten finns inte angiven som häckare i Estland.

Dvärgrördrommens utseende och biotopval

Dvärgrördrommen är en liten fågel, tydligt mindre än en rörhöna. Längden är 33-38 cm. Erik Rosenberg klassar storleken som en kajas. Den är tillbakadragen, men exponerar sig vid födosök i vassgläntor. Vid fara klättrar den eller springer som en rall i vassarna. Den tar ogärna till vingarna, men när den flyger är flykten snabb med flaxiga vingslag. Den häckar i vida eller små vassområden, i dammar med rik växtlighet eller utefter kanaler. Födan består av fisk, grodor eller insekter. Boet byggs av vass i vassen eller i en buske. Hanen har hjässa och rygg i svart, medan hos honorna dessa partier är bruna. Lätet kan höras dygnet runt, men mest nattetid och består av upprepade grymtande.

Lars Jonsson uppger dock att arten är ”tillbakadragen men mer rörlig och lättare att se än

sin större släkting rördrommen. Man stöter inte sällan upp den utefter åar och kanalvallar.

Vetenskapligt namn

Linné gav dvärgrördrommen samma släktnamn som hägern, nämligen ”Ardea” som är den latinska benämningen på häger, men med en oklar betydelse.

Idag har dock dvärgrördrommen ett annat släktnamn, nämligen *Ixobrychus*. Detta släktnamn är grekiska och det är för mig oklart när släktnamnet ändrades. Namnet i sig är ytterst förbryllande, där det grekiska ordet för mistel, *ixias*, är första leden, dock felstavat. Andra delen av släktnamnet ”brychus” skulle kunna tydas som bröla och hänsyftar på lätet.

Tommy Tyrberg, som konsulterats i frågan i januari 2015, finner namnet förbryllande, men föreslår en tolkning som ungefär ”misteltandgnisslare”, oklart dock vad misteln har med dvärgrördrom att göra.

Artnamnet ”minutus” syftar naturligtvis på litenheten jämfört med vanlig rördrom. Arten har även kallats dvärghäger. ■

Tryckta källor

- Ekblom, Lars 1991. Svenska fåglars vetenskapliga namn. Katrineholm.
- Isaksson, Anders 2009. Kärlek och krig. Revolutionen 1809. Falun.
- Jonsson, Lars 1980. Fåglar i naturen. Medelhavsländerna och Alperna. Cacém Portugal.
- Rosenberg, Erik 1955. Fåglar i Sverige. 2:a upplagan. Uppsala.
- SOF. 2002. Sveriges fåglar. 3:e upplagan. Stockholm.
- SOF. 2003. Sällsynta fåglar i Sverige. 2:a upplagan. Stockholm.
- Svensson, L. & Mullarney, K. & Zetterström, D. 2009. Fågelguiden. 2:a upplagan. Trento.
- Tyrberg, Tommy 1996. Svenska fåglars namn...VF Supplement 24.

Otryckta källor

- Carlsson, Mikael 2014. Brev 4 juni.
- Tyrberg, Tommy 2015. Telefonsamtal januari 2015.
- Pettersson, Thomas. 22 december 2014. Västmanlands fåglar... Hemsida :<http://hem.bredband.net/thomaspettersson/VF.htm>
- www.birdlife.se
- www.hejresiden.olehnielsen.dk
- www.sofnet.org/raritetskatalogen
- www.sok.riksarkivet.se/sbl